

Verzuiling en participatie in België

Een tussenkomst uit de bespreking.

door Guido DIERICKX

Eerstaanwezend assistent
aan de Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius te Antwerpen.

★

Participatie bestaat enkel daar waar de partijleidingen meer gewicht in de weegschaal leggen dan de andere besluitvormers in de politieke arena. Is dat in België het geval ?

Niemand zal betwijfelen dat de partijleiders inderdaad besluitvormers van groot gewicht zijn. Hun overwicht wordt beslist niet bedreigd door de macht van de parlementaire fracties. Integendeel, juist omdat de fracties relatief zwak staan klinken de klachten over participatie in hun midden zeer luid. Tegenover de premier en zijn regering spreiden de partijleiders niet hetzelfde overwicht tentoon. Maar aangezien de regering vooral de politieke routine beheert en de partijleiders op de voorgrond verschijnen in de (talrijke) crisissituaties mag men ook hier niet aan het overwicht van de partijleiders twijfelen. Kortom, onder de besluitvormers met een formeel politiek statuut hebben de partijleiders de sterkere positie.

Maar er treden ook besluitvormers zonder formeel politiek statuut in de arena, nl. allerlei belangengroepen. Worden ook zij gedomineerd door de partijleidingen ? Dit is de cruciale vraag.

De vraag is belangrijk omdat in elk democratisch systeem een latent conflict ingebouwd is tussen de belangengroepen die eisen stellen en de formeel-politieke besluitvormers die deze eisen tegen elkaar afwegen. Of nu de fracties, de regering of de partijleidingen de belangengroepen in het gelid houden is wellicht van minder belang dan dat één van de drie, en liefst de best gewapende, het doet. De besluitvormers die het best gewapend zijn, dat zijn ongetwijfeld de partijleidingen, althans bij ons.

Ons land valt op door het feit dat de partijen er bijzonder sterk georganiseerd zijn. Maar tevens door het feit dat ook bepaalde belangengroepen kunnen steunen op sterke structuren. Wanneer beiden met elkaar wedijveren in de politieke arena is het niet van te voren zeker wie de overhand haalt. Dit verschilt van materie tot materie. In vele socio-economische kwesties staan de partijleidingen vrij zwak, in onderwijsza-

10.05

ken daarentegen vrij sterk. Van een eenduidige participatie is bijgevolg geen sprake.

Deze klemtoon op de spanning tussen belangengroepen en partijleidingen klinkt wellicht verbazend. Zijn de meeste belangengroepen dan niet georganiseerd in zuilen? Worden deze zuilen niet aangevoerd en vertegenwoordigd door hun politieke partijen wanneer zij in de politieke arena moeten afdalen? Hoe zouden de belangengroepen dan de dominerende positie van hun politieke leiders kunnen verzwakken? Zullen zij die niet veeleer versterken?

Het twijfelachtige van deze deductie komt voor uit het imago van de zuilen als een hechte organisatie met een sterk politiek leiderschap. In feite kan men de zuilen o.i. beter voorstellen als een reeks groeperingen die een gemeenschappelijke levensbeschouwelijke belangstelling hebben en die dientengevolge redelijk vaak een coalitie vormen wanneer dat politiek nodig blijkt. Onze Franstalige landgenoten leggen minder dan wij de klemtoon op de georganiseerdheid van de zuil. Zij spreken veel juister over « le monde catholique, socialiste » enz.

Dat wil zeggen dat de politieke leiders van de zuil vaak veel moeite hebben om deze coalitie opnieuw tot leven te wekken. De relatie met de vaak weerbarstige coalitiepartners in de zuil is minder een kwestie van gezag en eensgezindheid dan van onderhandelen en compromissen. Hun leiderschap is dikwijls erg wankel.

Het feit dat een aantal belangengroepen geacht worden tot hun zuil te behoren is geen zuiver voordeel, soms integendeel. Wanneer de partijleiding niet toeschietelijk genoeg is kan de belangengroep dreigen de zuil te verlaten of althans te verzwakken. De belangengroep kan bij een andere partij gaan aankloppen, een aantal van haar leden kan de zuil verlaten of dreigen dit te doen. Kortom, hij kan zijn loyaliteit aan de zuil duur doen betalen.

Elke waarnemer zal toegeven dat deze mechanismen van « voice » en « exit » zoals zij door A. Hirschman genoemd werden, ook binnen de Belgische zuilen veelvuldig gebruikt worden. De partijleiders dienen voortdurend toe te zien om afscheidingen langs de linker- of rechterzijde te bezweren. Dat verklaart waarom zelfs ogenschijnlijk goed gewapende partijleidingen vaak minder machtig zijn dan men zou verwachten.

